

K R O N I K A

DANUTE KASTANAUSKAITE

**BIBLIOTEKININKYSTĖS IR BIBLIOGRAFIJOS SPECIALYBĖS
KATEDROS 1989—1990 METAIS****1. Bendra informacija**

1989/1990 mokslo metais pakeista VU Istorijos fakulteto bibliotekininkystės ir bibliografijos specialybės katedrų struktūra ir patikslinti pavadinimai. Nuo 1990 m. rugsėjo 1 d. pradėjo veikti trys katedros: Bibliotekininkystės (vedėja ped. m. kand. G. Raguotienė), Informacijos sistemų (vedėjas techn. m. dr., prof. R. K. Broniukaitis), Knygotyros ir bibliografijos (vedėjas ist. m. dr. D. Kaunas). Išrinktas naujas specialybės prodekanas — ped. m. kand. R. Gudauskas.

1988/1989 mokslo metais katedros išleido 76 dieninio ir 39 neakivaizdinio skyriaus studentus, 1989/1990 metais — 72 dieninio ir 34 neakivaizdinio skyriaus studentus. VU Kauno vakarinio (dab. Humanitarinio) fakulteto Bibliotekininkystės ir bibliografijos katedra (vedėja ped. m. kand. J. Cepytė) 1988/1989 metais išleido 23, o 1989/1990 metais — 12 studentų. Per nurodytus dvejus mokslo metus priimta studentų: į VU dieninių skyrių — po 75 studentus kasmet; į neakivaizdinį skyrių 1988/1989 metais priimti 69 studentai (60 į lietuvių ir 9 į rusų grupes), 1989/1990 metais — 85 studentai (65 į lietuvių ir 20 į rusų grupes). Į Kauno fakultetą priimta 28 (1988/1989 m. m.) ir 17 (1989/1990 m. m.) studentų bibliotekininkų.

1989 m. A. Samėnas (buv. Kauno vakarinio fakulteto dėstytojas) išrinktas Kauno viešosios bibliotekos direktoriumi.

1989 m. R. Broniukaitis išrinktas Lietuvos liaudies švietimo ministerijos (dab. Kultūros ir švietimo ministerijos) Mokslo ir aukštųjų mokyklų valdybos viršininku.

1990 m. birželio mėn. Vilniuje įvyko Baltijos informacijos mokslų tarybos steigiamasis posėdis, kuriame dalyvavo Vilniaus ir Rygos universitetų bei Talino pedagoginio instituto bibliotekinio-informacinio profilio katedrų atstovai. Aptarta Baltijos informacijos disciplinų dėstytojų asociacijos įkūrimo galimybė. Tarybos vyriausiuoju koordinatoriumi išrinktas R. Gudauskas.

1990 m. kovo 20 d. „Knygotyros“ redakcinės kolegijos išplėstinio posėdžio nutarimu pradėdami leisti du savarankiški leidiniai: „Knygotyra“ (vyr. redaktorius D. Kaunas) ir „Informacijos mokslai“ (vyr. redaktorius R. Gudauskas). Pirmasis leidinys nagrinėja knygotyros, knygos ir bibliotekų istorijos, antrasis — bibliotekininkystės ir informacijos teorijos, metodikos, organizacijos klausimus.

2. Nauji leidiniai ir disertacijos

1989 m. „Mokslo leidykla išleido V. Žuko knygą „Lietuvių knygotyros broožai“. Autorius atskleidė lietuvių knygos veikėjų, bibliografų, bibliotekininkų ir bibliofilų įnašą į knygotyros istoriografinę XVII a. — 1940 m. Knygoje apibūdinamos pirmosios (G. Ostermejerio, L. Rėzos) monografijos, pateikiamos spaudos veikėjų (K. Bogušo, D. Poškos, S. Stanevičiaus, J. Platerio, L. A. Jucevičiaus, S. Daukanto, M. Valančiaus, M. Akelaičio, L. Ivinskio) mintys apie knygas, nagrinėjami XIX a. antrosios pusės — XX a. pradžios bibliografų (M. Stankevičiaus, S. Baltramaičio, E. Volterio, V. Biržiškos) knygos istorijos darbai, periodinis leidinys „Aušra“, Lietuvos bibliotekininkų ir XXVII knygų mėgėjų draugijų knygotyros veikla. Knyga iliustruota, turi pavardžių rodyklę, plačias bibliografines nuorodas ir paaiškinimus. Ji duos akstiną studentų ir mokslininkų humanitarų knygos tyrinėjimams.

1989 m. Sąjunginė knygų mėgėjų draugija paskyrė L. Vladimirovo knygai „Vseobščaja istorija knigi“ (M., 1988. 312 p.) pirmąją premiją. Tai didelio formato puikiai iliustruota monografija — perredaguotas ir papildytas „Knygos istorijos“ (V., 1979) leidimas, kuris buvo labai gerai įvertintas Lietuvoje ir užsienio šalyse.

1990 m. birželio 12 d. Vilniaus universitete D. Kaunas apgynė istorijos mokslų daktaro disertaciją „Mažosios Lietuvos lietuviškų knygų raida 1808—1919 m.“. Disertaciją oponavo daktarai A. Tyla, L. Gineitis ir M. A. Jučas bei atsakingasis kolektyvas — Vilniaus pedagoginio instituto Lietuvos istorijos katedra. Darbą sudaro penkios dalys: 1. Politiniai, socialiniai ir kultūriniai knygos raidos faktoriai. 2. Knygų leidimo organizavimas ir bazė. 3. Materialiniai-techniniai knygų gamybos pagrindai. 4. Knygų repertuaro formavimasis ir jų teminė struktūra. 5. Knygų prekyba ir jos vaidmuo platinant lietuviškus leidinius. Pridėtas išsamus 1165 pavadinimų bibliografinis sąrašas.

D. Kaunas aprašė ir statistiškai išanalizavo visas aptariamo laikotarpio lietuviškas knygas (2418 vnt.), peržiūrėjo svarbiausius bibliografinius šaltinius, senąją periodiką, susipažino su žinomiausių spaustuvių („Lituonijos“, M. Jankaus, E. Pavlovskio ir kt.) archyvais, surinko kai kurių kultūros veteranų atsiminimus.

Disertacijoje tvirtinama, kad 1808—1919 m. laikotarpis Mažajai Lietuvai buvo labai produktyvus: iš spaudos išėjo 73% lietuviškų (1547—1940 m.) leidinių. Didžiausią dalį — per 63% išleido vietinės spaustuviės, kitos įstaigos ir organizacijos. Tačiau daug buvo leidžiama komerciniais ir religiniais tikslais, o tai pakenkė knygų turiniui. D. Kaunas išskėlė knygų gamybinės bazės prieštaravimus, panagrinėjo opų lietuvių ir vokiečių nacionalinių santykių klausimą.

Istoriniu-filologiniu požiūriu svarbi disertacijos prielaida, kad knyga turėjo lemiamą reikšmę dviejų tos pačios tautos dalių — Mažosios ir Didžiosios Lietuvos kultūrų integracijai. Joje išryškinami leidiniai, kurie liudija lietuvių nacionalinės savimonės būdumą, Europos, lituanistinių centrų atsiradimą ir veiklą, užsienio literatūros vertimų plitimą. Naujai

suskamba to krašto lietuvių K. Donelaičio, L. Rėzos, F. Kuršaičio, Vyduo, A. Bruožio vardai. Praplečiamos žinios apie orientalistikos tyrinėjimus.

Įsidėmėtinas teiginys, kad minėtos lietuvių tautos dalys visiškai nesuartėjo. Jų autonomijos ištakų, kultūrinio savitumo šaknų galima ieškoti toliau tiriant įvairių spausuvių lietuvišką produkciją.

D. Kauno disertacija padės specialybės studentams nuodugnai studijuoti knygos ir bibliotekų istorijos kursus. Ja, be abejo, domėtis istorijos, filologijos, bibliotekininkystės specialistai, užsienio šalių liuanistikos rinkėjai ir tyrinėtojai, visi, kam rūpi mažos tautos kultūrinio savarankiškumo klausimas.

1990 m. birželio 12 d. Leningrado N. Krupskajos kultūros institute J. Zinkevičienė apgynė pedagogikos mokslų kandidatės disertaciją „Žemės ūkio bibliotekinio-bibliografinio ir informacinio aptarnavimo sistema“ (moksl. vadovas prof. dr. R. Broniukaitis). Tyrinėtoja analizavo Lietuvos žemės ūkio informacinės sistemos būklę, tobulinimo problemas ir perspektyvą.

Temos aktualumas siejasi su bendra Lietuvos žemės ūkio tobulinimo problema: jo valdymo reorganizavimu, savarankiškų įmonių atsiradimu, žemdirbių persikvalifikavimo poreikiu. Sunku šiuos klausimus spręsti dėl pačios informacijos teritorinio ir žinybinio išsisklaidymo, nepakankamai sparčių aptarnavimo tempų, mažai efektyvių (tradicinių) informacijos paieškos metodų.

J. Zinkevičienė gilinosi į Lietuvos žemės ūkio ypatumus: darbų daugiašakiškumą, sezoniskumą, dirvožemio, klimatinės, gamtinės, ekonominės sąlygas, nacionalinės ūkinės veiklos tradicijas. Disertantė pasiūlė naują žemės ūkio aptarnavimo metodiką, nurodė informacinius poreikius atitinkančias temines rubrikas, duomenų bazių kūrimo metodus ir pateikė rekomendacijas, kaip automatizuotai užsakyti informaciją. Svarbios išvados dėl trūkstamų užsienio leidinių mikrofišų įsigijimo, suvestinio katalogo sudarymo.

Disertacijos rezultatai bus panaudoti bibliotekininkystės ir bibliografijos specialybės studentams mokytis.

1990 m. vasario 23 d. Maskvos kultūros institute E. Macevičiūtė apgynė pedagogikos mokslų kandidatės disertaciją „UNESCO įtaka plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą bibliotekininkystės srityje“ (moksl. vadovas prof. L. Vladimirovas). Tai savarankiška dalis kompleksinių tyrinėjimų, skirtų TSRS ir UNESCO informaciniam bendradarbiavimui. Darbe apžvelgiamas laikotarpis nuo Suvienytųjų Tautų Organizacijos (SNO) įsikūrimo (1946 m.) iki šių dienų. Vienas iš ryškiausių tyrimo akcentų — nacionalinių informacijos sistemų kūrimo programos (NĀTIS) atnaujinimas. Iškliama bibliotekininkystės specialistų aktyvumo ir asmeninės atsakomybės didinimo svarba, tarptautinių organizacijų bendradarbiavimo stiprinimo reikalas.

E. Macevičiūtė apibendrino naujausius užsienio autorių darbus apie UNESCO veiklą, susipažino su SNO ir kitų organizacijų oficialiais dokumentais bei tarptautinių bibliotekinių konferencijų medžiaga. Diser-

tantė pateikė kai kurias praktines rekomendacijas, kaip plėtoti bendradarbiavimą tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu, koordinuoti kadrų rengimą, organizuoti pasikeitimą publikacijomis.

Disertacijos medžiaga svarbi savarankiškai Lietuvos informacijos sistemai kurti, „Užsienio šalių bibliotekininkystės istorijos“ kursui tobulinti.

3. Dalyvavimas konferencijose ir Lietuvos kultūriniame gyvenime

1989 m. balandžio 1 d. G. Raguotienė skaitė pranešimą VU Istorijos fakulteto konferencijoje, skirtoje Vilniaus universiteto 410-osioms metinėms. Tema — „Bibliotekininkystės ir bibliografijos specialistų rengimas ir mokslo problemos“. 1989—1990 m. G. Raguotienė skaitė kelis pranešimus Sakių rajone, Birštone, Panevėžyje ir kalbėjo per nepriklausomos Lietuvos radiją kultūrinio gyvenimo istorijos, taip pat tautinio švietimo, skaitybos temomis.

1990 m. sausio 8 d. šeštuosiuose Mažvydo skaitymuose Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje D. Kaunas skaitė pranešimą „Pirmasis lietuvių laikraštis „Lietuwininku Prietelis (1849)“, o V. Žukas — „Vincas Kudirka apie knygas“.

1989 m. birželio 29 d. įvyko Lietuvos bibliotekininkų draugijos (LBD) atkuriamasis suvažiavimas. Į LBD (15 žmonių) tarybą išrinkti 6 katedrų nariai: A. Augustinaitis, R. Broniukaitis, S. Dubauskas, R. Gudauskas, D. Kaunas, G. Raguotienė. Pedagogai prisidėjo prie LBD įstatų (projekto) kūrimo, 1990 m. birželio 6 d. pasirašė kreipimąsi į Lietuvos vyriausybę dėl bibliotekų būklės, komisijų posėdžiuose kalbėjo specialistų prestižo didinimo, kvalifikacijų tobulinimo, bibliotekinės literatūros leidimo klausimais. Lietuvos bibliotekininkystės koncepcijos projektą padėjo rengti S. Dubauskas, R. Gudauskas, O. Janonis, G. Raguotienė.

1989 m. gruodžio 5 d. jungtiniame bibliotekininkystės specialistų ir mokslininkų posėdyje buvo apsvarstytas kultūros kongreso rezoliucijos projektas „Dėl Lietuvos bibliotekų būklės ir perspektyvų“. Tarp pasisakiusių buvo R. Broniukaitis, R. Gudauskas, D. Kaunas. Kongreso metu (Vilnius, 1990 m. gegužės 18—20 d.) R. Broniukaitis vadovavo Informacijos kultūros sekcijai, o O. Voverienė skaitė pranešimą „Lietuvos mokslinės mokyklos ir jų formavimosi problemos“. Kultūros ir knygos sekcijos diskusijose dalyvavęs D. Kaunas iškelė knygos istorijos tyrinėjimų intensyvinimo reikalą.

1989 m. lapkričio 10 d. Vilniuje vykusioje respublikinėje konferencijoje, skirtoje aukštųjų mokyklų informaciniam aprūpinimui, buvo perskaityti keli Mokslinės informacijos katedros narių pranešimai: „Mokslo valdymo problemos ekonominio savarankiškumo sąlygomis“ (R. Broniukaitis), „Mokslo valdymo pertvarka respublikoje“ (I. Dagyte), „Visuomenės mokslų informacinis aprūpinimas“ (Z. Zaveckienė), „Personalinė rodyklė — mokslo tiriamojo proceso informacinio aprūpinimo priemonė“ (S. Matulaitytė), „Žemės ūkio aukštojo mokslo specialistų informacinio aprūpinimo problemos socialistinėse šalyse“ (J. Zinkevičienė).

1990 m. lapkričio 2—3 d. Vilniaus universitete įvykusioje konferenci-

joje Pranciškaus Skorinos 500-osioms gimimo metinėms paminėti L. Vladimirovas skaitė įžanginį pranešimą „Skorina ir Lietuva“. 1990 m. lapkričio 24 d. Baltarusijos AT prezidiumo įsaku L. Vladimirovas buvo apdovanotas Pranciškaus Skorinos medaliu.

1989 m. spalio mėn. Maskvos kultūros institute L. Vladimirovas skaitė paskaitų ciklą knygotyros tematika.

1989 m. R. Gudauskas lankėsi Alma Atoje veikusioje vasaros mokykloje, kurią organizavo Kazachijos „Žinijos“ ir Filosofų draugijos bei aukštosios mokyklos. Čia skaitė pranešimą apie bibliotekininkystės specialistų rengimą Vilniaus universitete.

1989 m. gegužės 12 d. Vilniuje vykusiame Mokslų akademijos seminare „Mokslo ir technikos vaidmuo formuojant tautinę savimonę“ I. Dągytė skaitė pranešimą „Lietuvos mokslininkai mokslotyros aspektu“. Tų pačių metų spalio 24—25 d. Tbilisyje vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Visuomenės demokratizavimas ir saviorganizacijos procesai moksle“ I. Dągytė pasisakė mokslo ir technikos pažangos valdymo pertvarkos Lietuvoje klausimu.

1990 m. gegužės mėn. Kaune organizuotame seminare O. Voverienė skaitė pranešimą „Informacinės paslaugos ūkiskaitiniais pagrindais mokslinio tyrimo organizacijoje (patyrimo analizė)“, 1990 m. gegužės mėn. tarptautinėje sociologų konferencijoje Leningrade (kartu su O. Vilkina) — pranešimą „Mokslinė mokykla — mokslotyros kategorija“, o tų pačių metų spalio mėn. tarptautiniame mokslotyros ir mokslinio prognozavimo simpoziume — „Lietuvos mokslinės mokyklos“.

4. Profesiniai ryšiai

1989 m. gegužės mėn. keli VU katedrų nariai buvo išvykę į Latviją, kur susitiko su Talino E. Vildės pedagoginio instituto ir Rygos P. Stučkos universiteto bibliotekininkystės katedrų atstovais. Pasikeista informacija apie mokymo planų tobulinimą, mokomosios ir metodinės literatūros leidimą, absolventų skirstymą, bibliotekininkų persikvalifikavimo problemas. 1990 m. balandyje panašaus pobūdžio susitikimas įvyko Taline. Čia svečiavosi ir pranešimus skaitė taip pat Vroclavo (Lenkija) bibliotekininkystės profesoriai. Estai informavo apie Skandinavijos šalių mokymo planus, apibūdino jų mokslo tiriamojo darbo ypatybes.

1989 m. birželio—liepos mėnesiais aštuoni VU IV kurso studentai praktikavosi Krokuvos, Vroclavo ir Varšuvos bibliotekose (vadovės A. Janulevičienė, G. Raguotienė). Tų pačių metų rugsėjo mėn. Lietuvoje (Vilniuje ir Kaune), Latvijoje, Estijoje ir Leningrade su atsakomuoju vizitu lankėsi Krokuvos Jogailos universiteto studentai bibliotekininkai ir mokslų daktarės Maria Kocojowa ir Wanda Pindlowa. 1990 m. gegužės mėn. M. Kocojowa stažavosi VU Bibliotekininkystės katedroje.

1990 m. gegužės 11—13 d. Zankelmarko akademijos (Vokietija) kvietimu D. Kaunas dalyvavo konferencijoje „Lietuva“ ir skaitė praneši-

mą „Mažosios Lietuvos lietuviška knyga: vokiečių ir lietuvių ryšiai per 400 metų“. Jis praplėtė ryšius su vokiečių istorijos ir baltistikos specialistais.

1990 m. kovo mėn. VU bibliotekininkystės dėstytojus ir studentus ap- lankė Debreceno L. Košuto universiteto (Vengrija) bibliotekos mokslinis bendradarbis, mokslinės techninės informacijos specialistas Nagy Laszlo. Jis pasidalijo mintimis apie informacijos specialistų rengimą Vengrijoje, tarėsi dėl tolesnių ryšių.

1990 m. rugsėjo 14 d. Vilniaus universitete lankėsi Heidelbergo (Vo- kietija) universiteto bibliotekos darbuotojas Artūras Hermanas. Jis infor- mavo apie dalies Vokietijos bibliotekų (regionų, miestų, universitetų) tink- lą ir funkcijas, charakterizavo pakopinę bibliotekininkų rengimo sistemą, bibliotekų kadro profilį. Svečias pasakojo apie Vokietijoje (1982 m.) įsteigtą Lietuvių kultūros institutą, lituanistinių darbų rinkimą, paminėjo šio darbo entuziastus, jų ryšius su lietuvių išeivija. Katedrų nariai buvo supažindinti su Vokietijoje leidžiamo mokslo darbų rinkinio „Baltisches Jahrbuch“ naujaisiu numeriu.

1990 m. spalio 26 d. VU bibliotekininkystės dėstytojai ir studentai susitiko su Arkanzaso universiteto (JAV) profesoriumi, knygotyros ir bibliotekininkystės specialistu Michael J. Dabrishus (Dabrišius). Svečias pasakojo apie šio universiteto biblioteką, jo vadovaujamą Senų ir retų spaudinių bei rankraščių skyrių, apibūdino informacijos paieškos formas. Buvo aptartos aktualios aukštųjų mokyklų bibliotekų veiklos problemos: leidinių brangimas ir komplektavimo nenutrūkstamumo garantijos; sa- valaikė saugyklų ir skaitymo patalpų statyba, jų ploto didinimas; bendros kompiuterinės sistemos įvedimas bibliotekoje ir jos padaliniuose; katalo- gavimo procesų automatizavimas naudojant nacionalinę duomenų bazę ir kt. Atsakyta į gausius profesūros klausimus apie bibliotekininkų rengimo bazę, trukmę, mokymo programas, mokslinių vardų ir laipsnių teikimą. Studentams paaiškintos mokamo mokymosi sąlygos, akcentuota asmeni- nės atsakomybės už savo žinias svarba.

1990 m. gruodžio 6 d. Vilniaus universitete lankėsi du Stokholmo (Svedija) universiteto bibliotekos darbuotojai: direktorius Lars-Erik Son- ner ir skyriaus vedėja Ingrid Marie-Ann Cantwell. Svečiai kalbėjosi su VU šios specialybės dėstytojais ir studentais bei universiteto Skaičiavimo centro darbuotojais. Direktorius L. Sonner atskleidė kai kuriuos faktus iš Svedijos knygos istorijos (XVI—XX a. pradžios laikotarpio), pateikė duomenų apie to meto bibliotekų formavimąsi, švedų nacionalinės biblio- grafijos atsiradimą ir plėtrą. Jis išryškino Karališkosios (nacionalinės) bibliotekos šiuolaikines funkcijas, apibūdino aukštųjų mokyklų bibliotekų tinklą, lokalinių duomenų bazių kūrimą, bibliotekų informacinio bendra-avimo formas. Aptartas ir aktualus bibliotekų kooperavimosi klausimas, knygų mainų su Skandinavijos šalimis problema.

Bibliotekų automatizavimo specialistė I. Cantwell daugiausia gilinosi į Stokholmo universiteto bibliotekos knygų tvarkymo procesą. Ji pagrin-

dė vienkartinio knygų ir kitų dokumentų katalogavimo idėją, išdėstė automatizuotos duomenų bazės kūrimo etapus, informavo apie kompiuterinį skaitytojų aptarnavimą. Auditoriją domino specifiniai bibliotekų techninės įrangos klausimai, retrospektyviosios informacijos paieškos galimybės, dokumentų klasifikavimo sistemos.

Susitikimai liudija VU bibliotekininkystės ir bibliografijos specialybės katedrų ir užsienio šalių bibliotekininkystės specialistų siekius dalykiškai bendrauti ir keistis moksliniais bei metodiniais mokymo leidiniais.

VU Informacijos sistemų katedra

Įteikta 1991 m. kovo mėn.